

บทบาทของผู้นำสี่เสาหลักต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีน ของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา

The Roles of the Four Pillars of Leadership in Preserving and Transmitting Chinese Culture among Thai People of Chinese Descent in Betong District, Yala Province.

สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร¹ สุไรยา นhire² อีสัยส มะเก็ง³
มูฮัมหมัดราพีร์ มะเก็ง⁴ และ วันชนะ หลีเอ็บ⁵
Surachai Vaivanjit, Suraiya Nire, Isyas Makeng,
Muhummudrapee Makeng, and Wanchana Leeab

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักและประชาชนต่อการอนุรักษ์และสืบสาน วัฒนธรรมจีน 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทย เชื้อสายจีนให้ดำรงคงอยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) และ เสนวนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูล ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำสี่เสาหลัก คือ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำตามธรรมชาติ และ ผู้นำสมาคม คนจีน/ผู้นาศาสนา 2) ประชาชนชาวจีนเชื้อสายไทย และ 3) กลุ่มผู้นำที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม สนับสนุนในเรื่องวัฒนธรรมพื้นที่เบตง ประกอบด้วย หน่วยงานรัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วย งานเอกชน ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตงสามารถแบ่งออกเป็น

¹ดร. ผู้บริหารโรงเรียนเรไรห์มานียะห์ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

School Administrator, Rahmaniyah School, Chana District, Songkhla Province.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จังหวัดปัตตานี

Assistant Professor, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Fatoni University, Pattani Province.

³อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐประศาสนศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา
Lecturer, Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala Province.

⁴นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

⁵นักวิชาการศึกษา พนักงานส่วนท้องถิ่น อบต.กันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

Educational Officer, Kantang Tai Subdistrict Administrative Organization, Kantang District, Trang Province.

Corresponding author e-mail: vonetime@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 11 November 2025, Revised 12 May 2026, Accepted 10 June 2026

3 วัฒนธรรมที่สำคัญ กล่าวคือ 1) ภาษาจีน 2) ประเพณีชาวจีน และ 3) วัฒนธรรมด้านอาหาร และ การมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักมีบทบาทโดดเด่นในเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมหลักในลักษณะที่เป็นทางการ เพื่อผลักดันสู่การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในพื้นที่ ขณะที่กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมย่อย ถูกผลักดันเป็นวัฒนธรรมชายขอบ ที่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน ส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมภายในครอบครัวของแต่ละเชื้อสาย ในลักษณะแบบไม่เป็นทางการ ฉะนั้นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและประเพณีจีนเบตง ควรแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมหลัก และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมย่อย ทั้งสองแนวทางควรพัฒนาและส่งเสริมไปในแนวทางเดียวกัน คือ การส่งเสริมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างกัน ข้อเสนอแนะ ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ร่วมกับหน่วยงานเกี่ยวข้องควรมีการจัดทำแผนพัฒนาแม่บทเมืองเบตงสำหรับทุกหน่วยงานในการนำไปใช้ในการพัฒนา เพื่อให้เห็นทิศทางการทำงานร่วมกัน และหนุนเสริมพื้นที่เบตงในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อย เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน ทั้งในมิติของวัฒนธรรมอาหาร สถาปัตยกรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คน ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนราธิวาส เข้ามาสนับสนุนในลักษณะของการสร้างพื้นที่นันทนาการ และเส้นทางของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างแพคเกจท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบผ่านการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ ผู้นำสี่เสาหลัก วัฒนธรรมจีน คนไทยเชื้อสายจีน

Abstract

This study aims to: (1) examine the Chinese culture of Thai-Chinese communities in Betong District, Yala Province; (2) investigate the participation of the four pillars of leadership and local communities in preserving and sustaining Chinese culture; and (3) propose management approaches for preserving and sustaining Chinese culture among Thai-Chinese communities amid a multicultural society. This study employed a qualitative research methodology, including documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions. The informants were divided into three groups: (1) the four pillars of leadership, comprising local administrative leaders, local community leaders, natural leaders, and leaders of Chinese associations or religious leaders; (2) Thai-Chinese residents; and (3) stakeholders involved in promoting cultural development in Betong, including government agencies, state enterprises, and private organizations. The findings revealed that the culture of Thai-Chinese communities in Betong District can be categorized into three major dimensions: (1) the Chinese language, (2) Chinese traditions and festivals, and (3) food culture. The participation of the four pillars of leadership was found to play a prominent role in promoting major cultural traditions through formal mechanisms aimed at enhancing tourism and local economic development. In contrast, minor cultural traditions have become marginalized and receive limited support, with most activities being organized informally within families of different

Chinese subgroups. Therefore, management approaches for preserving Chinese culture and traditions in Betong should be divided into two complementary strategies: (1) promoting major cultural traditions and (2) developing and revitalizing minor cultural traditions. Both strategies should be integrated under a cultural tourism framework that creates linkages among various cultural elements. The study further recommends that the Southern Border Provinces Administrative Centre (SBPAC), in collaboration with relevant agencies, formulate a master development plan for Betong to provide a common framework for area-based development and strengthen Betong as a cultural tourism destination. Such a plan should integrate both major and minor cultural traditions, linking food culture, environmental and natural resources, and local ways of life. In addition, the Tourism Authority of Thailand (Narathiwat Office) should support the development of recreational spaces, cultural tourism routes, and tourism packages through strategic promotional activities.

Keywords: *Management, Four pillars leadership, Chinese culture, Thai Chinese*

บทนำ

อำเภอเบตงเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญในจังหวัดยะลา นับเป็นอำเภอที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทย โดยมีลักษณะเป็นหัวทอกยื่นเข้าไปประเทศมาเลเซีย ตั้งอยู่ในแนวเทือกเขาสันการาจีรี มีเนื้อที่ประมาณ 1,328 ตารางกิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองยะลาประมาณ 140 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 1,590 กิโลเมตร เมื่อปีพ.ศ. 2555 มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 61,080 คน ประกอบด้วยคนไทยหลากหลายเชื้อชาติ ได้แก่ คนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมลายู คนไทยเชื้อสายจีน เช่น จีนฮกเกี้ยน จีนแต้จิ๋ว จีนแคะ จีนกวางสี ภูมิประเทศเบตงส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงจึงทำให้มีอากาศดี และมีหมอกตลอดปี มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง คือ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอธารโต จังหวัดยะลา ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส และอำเภอสุลูเปรัก (กรีก) รัฐประเทศมาเลเซีย ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอเปิงกาลัย (โกรีะ) และอำเภอสุลูเปรัก รัฐประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบาลิง รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย (ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2561)

อำเภอเบตงประกอบไปด้วยประชาชน 3 กลุ่มวัฒนธรรมหลัก ประกอบด้วย กลุ่มคนไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลามโดยใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสารประจำวัน ประมาณร้อยละ 51 กลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธและคนไทยเชื้อสายจีนประมาณร้อยละ 47 ส่วนอีกประมาณร้อยละ 2 จะเป็นกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาคริสต์และฮินดู ในเขตเทศบาลเบตง มีประชากรประมาณ 26,677 คน แบ่งเป็น 10,203 ครัวเรือนใน 25 ชุมชน ข้อมูล องค์ประกอบของกลุ่มประชากรลักษณะนี้ทำให้สังคมเบตงมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เป็นการผสมผสานของวัฒนธรรมที่หลากหลายและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งรุนแรงในระดับที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชน ทั้งนี้โดยปกติคนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่เบตงต่างมีการเชื่อมต่อนสัมพันธ์กันมาโดยตลอด ผ่านงานประเพณี งานเลี้ยง งานแต่งงาน ซึ่งมีการเชิญไปมาหาสู่กันทุกครั้ง เป็นลักษณะของเพื่อนกัน “เวลามีสัตว์จะทำอะไร คนพุทธ และคนจีนก็ไปร่วมบริจาคกันตลอด ไม่ได้มีอะไรมาขวางกัน”

ประชากรในอำเภอเบตงเป็นประชากรที่ผสมผสานของคนไทยหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา ทั้งคนไทยพุทธ คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และอื่น ๆ สิ่งที่เป็นความท้าทายต่อพื้นที่ความหลากหลายแห่งนี้คือ เมื่อประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งมีวัฒนธรรมจีนที่สืบทอดกันมามากมาย อาทิ เทศกาลตรุษจีน วันเซ็งเหม้ง เทศกาลไหว้พระจันทร์ การอนุรักษ์และสืบสานการคงอยู่ท่ามกลางบริบทภายใต้คำว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่คนภายนอกมักมองว่าเป็นพื้นที่ของชาวมลายูเสียส่วนใหญ่ นั้นจะดำรงคงอยู่อย่างไร

การที่คนไทยเชื้อสายจีนในเมืองเบตง ยังคงความเป็นจีน ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ได้อย่างเข้มข้นและอยู่ได้ยาวนาน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนไทยเชื้อสายจีนมีความขยันอดทน ประหยัด มีความรู้ด้านการค้าและการต่างประเทศเป็นอย่างดี และสามารถปรับตัวร่วมกับชาวมลายูและคนไทยได้ และที่สำคัญมีประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษที่เกิดจากเหตุการณ์คอมมิวนิสต์มาลายา ที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนจีน ได้อพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองเบตง และผ่านการต่อสู้ทางเมืองมาอย่างยาวนาน ซึ่งทำให้คนไทยเชื้อสายจีนยังคงได้รับความรู้สึกร่วมในประวัติศาสตร์ อีกทั้งด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองเบตง ซึ่งเป็นเมืองในหุบเขา แคมป์ยังตั้งอยู่ได้สุดสยาม ชายแดนไทย-มาเลเซีย ซึ่งห่างไกลกับอำเภออื่นๆ และตัวเมืองจังหวัดยะลา มาก เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีจีนในเมืองเบตง จึงยังรักษาความหลากหลายที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มคนจีนได้เป็นอย่างดี ทำให้วันนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนสามารถรวมกลุ่มสมาคมที่เป็นระบบ กลายเป็นชนชั้นนำทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของเบตงในที่สุด (ณัฐธิดา เย็นบำรุง. 2559)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแสดงออกถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้อย่างเข้มข้น แต่หากขาดแนวทางการบริหารจัดการที่ดีของผู้นำกลุ่ม องค์กรหรือสมาคมอาจทำให้ความเข้มข้นของบริหารจัดการในเรื่องการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนขาดความเข้มแข็งได้ นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับเบตงหลายชิ้นงานให้ความสำคัญในการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงสุขภาพ วัฒนธรรม และในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมของคนจีนที่ยังคงดำเนินอยู่ แต่การศึกษาในเรื่องของแนวทางการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนในเบตงยังคงมีข้อจำกัด เพราะแท้ที่จริงแล้วผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ความร่วมมือกันระหว่างกันของคนในชุมชน ยิ่งในพื้นที่เบตงที่มีวัฒนธรรมจีนที่เป็นอัตลักษณ์พิเศษแตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ ประกอบกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นคนจีนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเชื่อมโยงกับความเป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่

ดังนั้น หากคนในชุมชนไม่ร่วมมือกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่ดีไว้จะเกิดการทำลายพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สืบทอดกันมา คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก และได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาทั้งหลายจะต้องให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา 8 ประการ คือ 1) ขั้นร่วมศึกษา 2) ขั้นร่วมสร้างรูปแบบ 3) ขั้นกำหนดนโยบาย วางแผน โครงการ และกิจกรรม 4) ขั้นร่วมตัดสินใจ 5) ขั้นร่วมปรับปรุง 6) ขั้นร่วมช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงินหรือลงทุน 7) ขั้นร่วมปฏิบัติ 8) ขั้นการควบคุม ติดตาม ประเมินผล

ด้วยปัจจัยหลายด้านตามที่กล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่าหากผู้นำชุมชนและประชาชนไม่ร่วมมือกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนจะส่งผลให้วัฒนธรรมจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและสูญหายไปในที่สุด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นเพื่อศึกษา แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนให้ดำรงคงอยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา
- 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักและประชาชนต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีน
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนให้ดำรงคงอยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาจากกลุ่มผู้นำองค์กรท้องถิ่น ผู้นำองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ และผู้นำทางศาสนาหรือผู้นำสมาคม ตลอดจนมีทั้งผู้นำในหน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชนที่มีส่วนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ในมิติของการรักษา การสืบทอด สืบต่อวัฒนธรรมจีนเบตง ตลอดจนมิติของการส่งเสริมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจีนเบตง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำสี่เสาหลักต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา” ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ บริบทพื้นที่เบตงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้นำสี่เสาหลัก แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสู่การค้นหาคำตอบในงานวิจัยตามวัตถุประสงค์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา 3 วิธี

- 1) เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document) คือเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา
- 2) สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำสี่เสาหลัก คือ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำตามธรรมชาติ และ ผู้นำสมาคมจีน/ผู้นำศาสนา 2) ประชาชนชาวจีนเชื้อสายไทย และ 3) กลุ่มผู้นำที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องวัฒนธรรมพื้นที่เบตง ประกอบด้วย หน่วยงานรัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชน

3) เสวนากลุ่มย่อย (Focus group) ประชาชนคนไทยเชื้อสายจีน และเยาวชนเชื้อสายจีน ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลาเพื่อให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักกับประชาชนต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีน

โดยมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งหมด 27 คน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1: รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล	สัมภาษณ์เชิงลึก	เสวนากลุ่มย่อย	จำนวน
ผู้นำท้องถิ่น	2 คน	-	1 (ครั้ง)
ผู้นำท้องที่	2 คน	-	1 (ครั้ง)
ผู้นำตามธรรมชาติ	5 คน	-	1 (ครั้ง)
ผู้นำสมาคมคนจีน	5 คน	-	1 (ครั้ง)
ประชาชนชาวจีนเชื้อสายไทย	-	5 คน	1 (ครั้ง)
เยาวชนเชื้อสายจีน	-	5 คน	1 (ครั้ง)
วัฒนธรรมจังหวัดยะลา	1 คน	-	1 (ครั้ง)
ผอ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนราธิวาส	1 คน	-	1 (ครั้ง)
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและสนับสนุนงานพัฒนาฝ่ายพลเรือน (ศอ.บต.)	1 คน	-	1 (ครั้ง)
รวม	17 คน	10 คน	

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลาทั้ง 3 วิธีแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประการคือ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้ โดยดำเนินการในทุกขั้นตอนของการวิจัย 2) การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน และ 3) การสร้างข้อสรุป (Conclusion) และการตีความหมาย (Interpretation) ของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล ด้วยวิธีการที่ผสมผสานทั้งการวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) จากการตีความข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม และการวิเคราะห์แบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) ตามความเหมาะสมของข้อมูล เป็นการสรุปเพื่อจัดทำคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากการหลักฐานและข้อค้นพบที่ได้รับ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากเอกสารต่าง ๆ นำมาจัดกลุ่ม วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

ผลการวิจัย

วัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา

จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตงสามารถแบ่งออกเป็น 3 วัฒนธรรมที่สำคัญ และเห็นชัดในเรื่องของการขับเคลื่อนสู่การส่งเสริมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม กล่าวคือ 1) ภาษาจีน 2) ประเพณีชาวจีน และ 3) วัฒนธรรมด้านอาหาร ทั้ง 3 วัฒนธรรมสำคัญของ

ชาวจีนเบตงดังกล่าวไม่มีลักษณะของการแซ่แข็ง หรือคงไว้ในลักษณะแบบเดิม แต่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของชาวจีนเบตง และเป็นที่ยอมรับในวงกว้างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชาวจีน การเปลี่ยนแปลงทางประเพณีจีนและวัฒนธรรม คือ เรื่องของกิจกรรมประเพณีบางกิจกรรมได้มีการประยุกต์ และตัดทอนกิจกรรมบางอย่างออกไป อันเนื่องจากด้วยทรัพยากรที่หายาก การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการทางความคิดของชาวจีนเบตงเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการผสมผสาน ปรับปรุงที่ต่อเนื่อง

ส่วนของวัฒนธรรมด้านอาหารของชาวจีนเบตง ที่ได้นำวัฒนธรรมอาหารการกินเข้ามาจากแผ่นดินใหญ่ และพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นอาหารเบตงอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทำให้เกิดการพบปะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารของท้องถิ่นพื้นที่เบตง จนเป็นที่ยอมรับของวัฒนธรรมอาหารเบตงสำหรับวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่น มีความเข้มแข็งในเรื่องของการจัดกิจกรรม หรือมหกรรมต่าง ๆ ที่สามารถเชิญชวนนักท่องเที่ยว หรือชาวจีนจากต่างจังหวัด หรือจากที่อื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย 2 ประเพณี คือ ประเพณีงานตรุษจีน และประเพณีงานสมโภชและแห่เจ้ามูลนิธิ ทั้งสองกิจกรรมงานดังกล่าวมีการจัดใหญ่ผ่านการประสานร่วมกับสมาคมชาวจีนที่ 5 สมาคม และมีมูลนิธิเบตง ทำหน้าที่ในเรื่องของการประสานไปยังสมาคมเครือข่ายชาวจีนจากต่างประเทศเพื่อมาร่วมกิจกรรม สร้างความสมดุลของการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมในลักษณะองค์รวม ในลักษณะของการพึ่งตนเองเป็นหลัก ชาวจีนเบตงมีอิสระในการคิด ตัดสินใจและปฏิบัติโดยใช้ภูมิปัญญาของตนเอง และใช้วัฒนธรรมของตนเองสร้างเรียนรู้และปฏิบัติจนเกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกที่จะพึ่งตนเองสูงขึ้นบนพื้นฐานของความเสมอภาค มีอำนาจต่อรอง มีสิทธิ มีเสียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และที่สำคัญชาวจีนเบตง ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นมีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง และความเข้มแข็งในเรื่องของการจัดกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมชาวจีนเบตงได้มีการยึดหลักในการพัฒนาพื้นที่ ประเพณีและวัฒนธรรมใน 3 องค์ประกอบดังกล่าว จนนำไปสู่การมีวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นสู่การเชิญชวนในลักษณะของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเบตง

การมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักและประชาชนต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีน

จากการศึกษาพบว่า ชาวจีนเบตงมีความเข้มแข็งด้วยทรัพยากรและงบประมาณของตนเองที่อยู่ภายใต้การดูแลของสมาคม ทั้งยังมีผู้นำในสมาคมเป็นคนที่เสียสละช่วยเหลือกลุ่มคนในสมาชิกด้านต่าง ๆ ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของสมาคมสามารถดำรงอยู่และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพราะความเป็นชาวจีนมีเชื่อมโยงความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมของผู้นำไม่เพียงในระดับท้องถิ่นของตนเอง และยังสามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับสมาคมชาวจีนต่างประเทศ ประกอบกับการมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลัก เช่น ผู้นำสมาคม ผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ในลักษณะของโครงสร้างแบบทางการให้กับสมาคมชาวจีนทั้ง 5 สมาคม และมูลนิธิเบตง ส่งผลให้มีหลายกิจกรรมที่ได้เห็นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐ เช่น เทศบาลเมืองเบตงที่เข้ามามีส่วนส่งเสริมผ่านการจัดกิจกรรมงานตรุษจีน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่คอยสนับสนุนด้วย เช่น อำเภอ ศาล อัยการ ภาคเอกชน ธนาคาร ธุรกิจท่องเที่ยว มูลนิธิเบตง และสมาคมชาวจีนทั้ง 5 สมาคม ร่วมกันสนับสนุนงานประเพณีวัฒนธรรมจีนเบตง โดยส่วนใหญ่หน่วยงานดังกล่าวส่งเสริมในกิจกรรมงานใหญ่ ๆ สร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำในระดับท้องถิ่น

ท้องถิ่นหลากหลายกลุ่ม โดยงานที่พบคือ งานเทศกาลใหญ่ ๆ เช่น เทศกาลกินเจ เทศกาลปีใหม่ เทศกาลโคมไฟ โดยผู้นำส่งเสริมเพื่อดึงดูดเศรษฐกิจในพื้นที่ ดึงการท่องเที่ยว และรายได้สู่ชุมชน และถือเป็นหัวใจสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมเบตงในการสร้างรายได้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม แม้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ผู้นำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอเบตงมีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารท่องเที่ยวโดยใช้สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล และสื่อออนไลน์เป็นหลัก ในการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และแสดงถึงอัตลักษณ์พื้นที่เบตงตลอดจนอาหารท้องถิ่น สินค้าพื้นเมืองวิถีชีวิตและบรรยากาศของเมืองเพื่อแสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี

ในส่วนของการเข้ามาของผู้นำในกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมย่อยหรืองานวัฒนธรรมเล็ก ๆ ที่ผ่านมากถูกหลักเป็นวัฒนธรรมชายขอบ ประกอบกับผู้นำไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนมากนัก โดยส่วนใหญ่มีการจัดงานกันเองภายในครอบครัวชาวจีนแต่ละเชื้อสาย ในลักษณะแบบไม่เป็นทางการ และประเพณีดังกล่าวถือเป็นข้อท้าทายในเรื่องของแต่ละเชื้อสายที่ยึดปฏิบัติในแต่ละครอบครัว ญาติพี่น้อง เพราะประเพณีดังกล่าวมีปัจจัยทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก บางครั้งพบว่าพิธีกรรมบางอย่างในประเพณีถูกตัดทอน เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของภาคประชาชนในระดับของชุมชนชาวจีนเบตงมีการจัดงานตามประเพณีของตนเอง โดยให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วม และสอนถึงหลักการต่าง ๆ ของพิธีกรรม แต่อาจจะไม่สมบูรณ์ตามแบบฉบับของประเพณีของคนจีนในอดีต เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจจะมีการลดขั้นตอนบางขั้นตอนไป

วัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นสิ่งที่ผู้นำสี่เสาหลักในพื้นที่เบตงไม่ควรมองข้าม และละเลยประเพณีดังกล่าว เพราะเชื่อว่า วัฒนธรรมย่อยอาจจะมีคุณค่าในตัวของมันเองหากได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ตรงจุด และมีเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้นำและผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาประเด็นเหล่านี้และสร้างกระแสวัฒนธรรมย่อยพื้นที่เบตงให้เด่นชัด และส่งเสริมวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อยในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาจังหวัด และพื้นที่อำเภอเบตง โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพลิกฟื้นการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์จาก 3 กลุ่มหลักตามแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย คือ 1) เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ประโยชน์เรื่องความสะดวก ปลอดภัย และการได้รับมาตรฐาน อย่างเท่าเทียมกัน ในด้านโครงสร้างพื้นฐานทั้งคมนาคมและสาธารณูปโภค อีกทั้ง สามารถเข้าถึงและใช้ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูล Tourism Database ได้ 2) มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงจากหลายประเทศอย่างสมดุล โดยสร้างประสบการณ์ ท่องเที่ยวที่น่าประทับใจ มีความล้ำสมัย และมีคุณค่า อีกทั้ง มุ่งเน้นการลดการรั่วไหลของรายได้การท่องเที่ยวและ กระจายความเจริญให้ทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทย โดยส่งเสริมและฟื้นฟูภาคการผลิตในอุตสาหกรรมเพื่อให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก และ 3) การท่องเที่ยวไทยจะมีส่วนในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

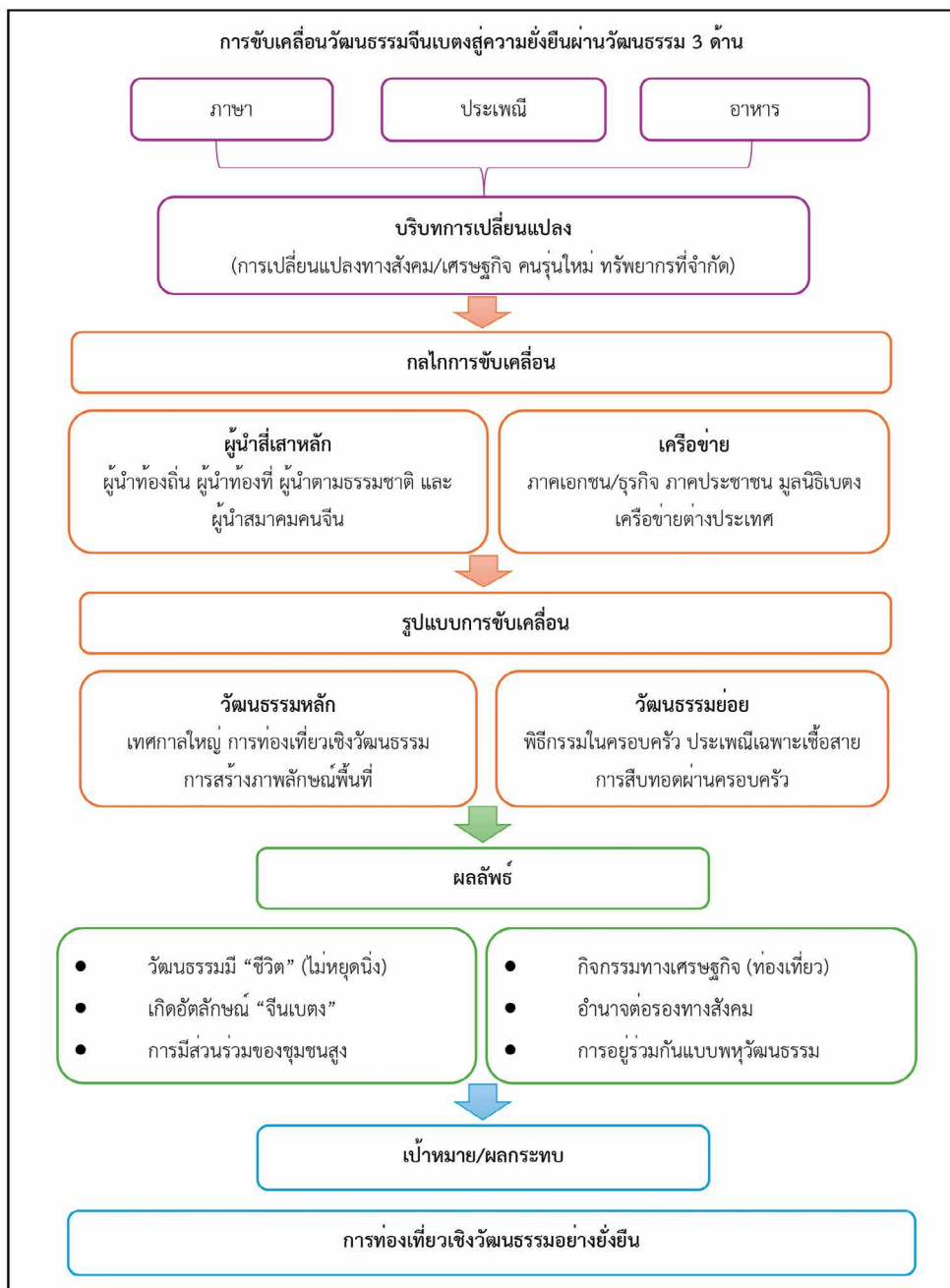
คนไทยเชื้อสายจีนค่อนข้างมากและมีบทบาทโดดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบกับมีวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของผู้คนที่แสดงถึงความเป็นจีนไว้เกือบทุกรายรวมทั้งภาษาที่ผู้คนใช้สื่อสารกันส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาษาจีน จึงมองว่าแนวทางการบริหารจัดการเพื่อ

การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีจีนเบตง ควรแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมหลัก และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมย่อย ทั้งสองแนวทางควรพัฒนาและส่งเสริมไปในแนวทางเดียวกัน คือ การส่งเสริมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1) วัฒนธรรมหลัก แนวทางการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดังกล่าว จำเป็นต้องชี้ให้เห็นในเรื่องของการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่คนในพื้นที่หรือชุมชนโดยภาพรวมจึงจำเป็นต้องมีเจ้าภาพหลักในฐานะเป็นองค์กรในพื้นที่และที่มีงบประมาณ สู่การท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ยังมีการขาดในเรื่องของการเชื่อมโยงในภาคส่วนของการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่มีภาคประชาชนเป็นคณูแล สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องไปปรับการสนับสนุนและสร้างการเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นบนเส้นทางของการท่องเที่ยวเบตง คงต้องได้รับการช่วยเหลือ และสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ศอบต. ททท. และ อบจ. เป็นต้น โดยเฉพาะในเรื่องของการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนในเรื่องการสื่อสารให้เป็นพื้นที่รู้จักในวงกว้าง ทั้งนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ การเปิดพื้นที่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องสร้างความสมดุลกันระหว่างนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ เพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเบตงเป็นทางเลือกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ และสนใจที่จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้ทราบประวัติความเป็นมาความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลสมัยอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นหลังผ่านสิ่งเหล่านี้ ซึ่งมีจุดขายเป็นมรดกแห่งอดีต เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีราคาในสังคมสมัยใหม่ เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมดั้งเดิมจะเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

2) วัฒนธรรมย่อย สร้างการผลักดันประเพณีดังกล่าวเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี และสามารถเกิดประโยชน์ภาพของของพื้นที่เบตง มองว่า ควรมีการจัดประเพณีที่สามารถเชื่อมโยงใน 3 วัฒนธรรมที่เป็นฐานสำคัญของเบตง วัฒนธรรมของชาวมลายู ชาวไทยพุทธ และวัฒนธรรมรองของจีน เพื่อสร้างการดึงดูดในการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เบตง ชูความเป็นชาวจีนเบตงที่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพเข้ามาสร้างความเจริญให้กับดินแดนส่วนนี้ในสมัยสร้างบ้านแปงเมือง จากป่าดงดิบให้กลายเป็นสวนเป็นไร่ และเป็นเมืองเบตง ก่อนจะผสมผสานกับผู้คนหลายชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์จนตราบเท่าปัจจุบัน กลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่งดงามสงบสุข มีการอยู่ร่วมกันเป็นเมืองแห่งพหุวัฒนธรรมทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม ไทยคริสต์ อย่างสันติสุข

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยได้พัฒนา “โมเดล” เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมผ่านกลไกและรูปแบบการดำเนินงานของผู้นำสี่เสาหลัก ควบคู่กับความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนกิจกรรมและการธำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่า อันสะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ทั้งนี้ ยังให้ความสำคัญกับการนำทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้เป็นจุดดึงดูด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ภาพประกอบที่ 1 แบบจำลองการขับเคลื่อนวัฒนธรรมจีนเบตงสู่ความยั่งยืนผ่านวัฒนธรรม

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นพลวัตทางวัฒนธรรมของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนใต้ที่สามารถคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมจีนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แม้อยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดังกล่าวมิได้เป็นเพียง

ผลของความผูกพันทางชาติพันธุ์เท่านั้น แต่เป็นผลจากกระบวนการบริหารจัดการของ “ผู้นำสี่เสาหลัก” ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์ พื้นฟู และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นพลังแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1. วัฒนธรรมจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตงสามารถจำแนกได้เป็นสามมิติหลัก คือ (1) วัฒนธรรมด้านภาษา (2) วัฒนธรรมด้านประเพณี และ (3) วัฒนธรรมด้านอาหาร ทั้งสามด้านนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ “คงอยู่และปรับตัว” ของวัฒนธรรมจีนในสังคมเบตง

ภาษาจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารภายในครอบครัว สมาคม และในพิธีกรรมต่าง ๆ ถือเป็นเครื่องมือในการธำรงอัตลักษณ์และส่งต่อรากเหง้าวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ ส่วนในด้านประเพณีพบว่าชาวจีนเบตงยังคงจัดกิจกรรมสำคัญอย่างต่อเนื่อง เช่น เทศกาลตรุษจีน งานสมโภชเจ้าแม่กวนอิม และพิธีไหว้พระจันทร์ ซึ่งกลายเป็นพื้นที่ของการสร้างความสามัคคีและความภาคภูมิใจร่วมของชุมชน ขณะที่วัฒนธรรมด้านอาหาร เช่น เป็ดย่าง หมูแดง ซุปไก่เบตง ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของเมือง

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) ของ Kroeber และ Kluckhohn (1952) ที่อธิบายว่าวัฒนธรรมจะคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม กรณีของชาวจีนเบตงเป็นตัวอย่างชัดเจนของ “การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration)” ซึ่งไม่ได้ทำลายความเป็นจีน แต่กลับเพิ่มความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่ สอดคล้องกับงานของ Huang (2014) ที่ศึกษาชาวจีนฮากกาในภาคใต้ พบว่าการผสมผสานกับวัฒนธรรมมลายูและไทยพุทธมิได้ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหาย หากแต่เสริมให้เกิดวัฒนธรรมร่วม (hybrid culture) ที่มีความยืดหยุ่นและยั่งยืน นอกจากนี้ แนวคิดของ Koentjaraningrat (1990) ที่มองว่าวัฒนธรรมคือระบบการเรียนรู้ (learned system) ที่สามารถถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งผ่านแบบแผนและพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ก็สามารถอธิบายผลการวิจัยได้อย่างสอดคล้อง การคงอยู่ของภาษา อาหาร และพิธีกรรมในเบตง จึงมิใช่เพียงการอนุรักษ์เชิงสัญลักษณ์ แต่คือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ช่วยสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่อย่างเป็นรูปธรรม

2. การมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักและประชาชน

ผู้นำสี่เสาหลักในพื้นที่เบตง ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำสมาคมหรือศาสนา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับชุมชนและระดับพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มสมาคมจีนทั้ง 5 สมาคมในเบตง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมใหญ่ เช่น เทศกาลโคมไฟหรืองานตรุษจีน ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชน

ผลการวิจัยสอดคล้องกับหลักการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล อันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. 2567)

ในบริบทของเบตง ผู้นำสี่เสาหลักทำหน้าที่เป็น “ผู้ประสานความแตกต่าง” (Cultural Mediator) ที่เชื่อมโยงความหลากหลายของศาสนาและชาติพันธุ์ ทั้งไทยพุทธ อิสลาม และจีน ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ งานของ นูร์ชีดา เพอแอสละ นีวตัน สวัสดิ์แก้ว และ วีระศักดิ์ เพอแอสละ (2558) ชี้ว่าผู้นำสมาคมจีนในเบตงไม่เพียงทำหน้าที่ด้านวัฒนธรรม แต่ยังมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้กิจกรรมวัฒนธรรมเป็นกลไกสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมวัฒนธรรมย่อยในระดับครอบครัว เช่น การสอนภาษาจีน หรือพิธีบูชาบรรพบุรุษบางรูปแบบ เริ่มถูกลดทอนลงจากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและเวลา ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนว่าการสืบทอดทางวัฒนธรรมอาจอ่อนแอในอนาคต จึงควรมีมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจีน

จากผลการวิจัย สามารถสรุปแนวทางการบริหารจัดการได้สองแนวทางสำคัญ ได้แก่

- (1) แนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมหลัก โดยเน้นการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เพื่อสร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้พื้นที่
- (2) แนวทางพัฒนาวัฒนธรรมย่อย ที่มุ่งฟื้นฟูพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีในระดับครอบครัว เพื่อรักษาความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด 6A Model ของ Buhalis (2000) ซึ่งเสนอองค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) แพคเกจที่จัดได้ (Available Packages) และบริการสนับสนุน (Ancillary Services) การบริหารจัดการวัฒนธรรมจีนในเบตง จึงควรยึดแนวทางดังกล่าวเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ผลนี้ยังสอดคล้องกับงานของ ณัฐธิดา เย็นบำรุง (2559) ที่ชี้ว่าการบริหารจัดการวัฒนธรรมในเบตงควรบูรณาการกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว เพื่อให้วัฒนธรรมกลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนและเป็นแรงขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

- 1) จากการศึกษาพบว่า พื้นที่เบตงซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมที่โดดเด่น การเข้ามาทำงานของกลุ่มผู้นำทั้งในกลุ่มผู้นำในหน่วยงานรัฐ และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการส่งเสริม สนับสนุนในทิศทางที่แตกต่าง และขาดความต่อเนื่องในประเด็นการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นหลัก โดยส่วนใหญ่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การพัฒนาการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ในเรื่องวัฒนธรรมในลักษณะของงานอีเวนต์ (event) ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมองว่า ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ร่วมกับหน่วยงานรัฐอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และ องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำแผนพัฒนาแม่บทเมืองเบตงสำหรับทุกหน่วยงานในการนำไปใช้ในการพัฒนา เพื่อให้เห็นทิศทางของการทำงานร่วมกัน ทั้งในหน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรเอกชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานได้อย่างตรงทิศทางที่ควรจะเป็นมากขึ้น

2) ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ควรมีการหนุนเสริมพื้นที่เบตงในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อย ในรูปแบบของการสร้างพื้นที่ยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยว ผ่านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สนับสนุนเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ตลอด

3) ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ควรชูประเด็นแผนการพัฒนาพื้นที่ ที่ชัดเจนในการทำงานพื้นที่เบตงในลักษณะของการเป็นเมืองแห่งพุทธวัฒนธรรมทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยคริสต์ ตลอดจนคนไทยเชื้อสายจีน โดยการใช้ฐานของความเป็นวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน ทั้งในมิติของวัฒนธรรมอาหาร สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คน เพราะท้ายสุดที่ประชาชนจะได้รับคือ การมีรายได้เพิ่มขึ้น และความเป็นอย่างสันติสุข ที่สำคัญคือการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานราธิวาส ควรเข้ามาสนับสนุนในลักษณะของการสร้างพื้นที่นันทนาการ และเส้นทางของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างแพ็คเกจท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบผ่านการประชาสัมพันธ์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ภายใต้กรอบการวิจัยและนวัตกรรม “โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้” ประจำปีงบประมาณ 2565

ขอขอบพระคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและข้อแนะนำพร้อมอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยและงานวิจัยสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์และความช่วยเหลือให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญและผู้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยในครั้งทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะเป็นอย่างดีที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

คุณค่าและประโยชน์อันใด ที่พึงมีจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้อ่าน ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่เบตงสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). คู่มือการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ณัฐธิดา เย็นบำรุง. (2559). เมืองเบตง: คนไทยเชื้อสายจีนที่เข้มแข็ง. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2566, จาก <http://www.furd.in.th/event/field-trip/view/5PDq0L4X0gaX/>
- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2561). ประวัติความเป็นมา อำเภอเบตง จังหวัดยะลา. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2569, จาก <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/1/f17a1ad5>
- นุรชิดา เพอแผละ นิวัตน์ สวัสดิ์แก้ว และ วีระศักดิ์ เพอแผละ. (2558). เบตง: วิถีสู่ความแข็งแกร่ง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 13(2): 41-61.

- Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). **Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions**. Cambridge, Massachusetts: Peabody Museum Press.
- Koentjaraningrat. (1990). **Kebudayaan, Mentalitas Dan Pembangunan**. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama.